

REALIZMUS VO SVETOVEJ LITERATÚRE

- 19. storočie
- priemyselná revolúcia, zanikanie feudalizmu a rozvoj kapitalizmu
- rozvoj prírodných vied
- filozofia POZITIVIZMU (August Comte)
 - objektívne poznanie skutočnosti
 - skutočné = to, čo sa dá zmyslami overiť, skúsenosťou alebo experimentom dokázať
 - vplyv na umenie, literatúru
- spisovatelia sa snažili zobraziť skutočnosť, reálny život, ľudské vzťahy, charaktere
- umelecká metóda zobrazovania = REALIZMUS
 - zobrazovanie človeka nielen v zhode s prostredím, ale aj v konfliktoch
 - realizmus zobrazuje konkrétny všedný život
 - typická postava: obyčajný človek zo všetkých spoločenských vrstiev (podsvetie až aristokracia)
 - autori zaujímali kritický postoj k spoločnosti
 - skutočnosť zobrazovali originálne, oživovali ju vlastnými zážitkami, skúsenosťami
 - pravdivo zobrazovali nedostatky, boli kritikmi a žalobcami doby
 - využívali iróniu, satiru
 - realizmus: próza (román, novela, poviedka)
 - spisovatelia využívali výrazové prostriedky všetkých jazykových štýlov (nárečie, hovorové výrazy, archaizmy, argot)

Anglická realistická literatúra

CHARLOTTE BRÖNTËOVÁ

EMILY BRÖNTËOVÁ

CHARLES DICKENS

Francúzska realistická literatúra

Stendhal (Henri Beyle)

Gustave Flaubert

Guy de Maupassant

Honoré de Balzac

- zakladateľ kritickorealistického románu
- pochádzal z vidieckej rodiny, túžil preniknúť do aristokratických vrstiev
- vyštudoval právo, chcel vydávať diela klasikov, ale dlžoby a práca mu podlomili zdravie
- Balzacovo literárne dielo je obrovské
- cyklus **Ľudská komédia**
 - obsahuje viac ako 90 románov a poviedok, zobrazujú francúzsku spoločnosť 19. storočia
 - 3 diely: **Štúdie mŕavov**
Filozofické štúdie
Analytické štúdie
- román **Otec Goriot**
 - bohatý obchodník žije len pre svoje dve dcéry
 - dal im celý majetok, dobre sa vydali a dostali sa do vyšších kruhov
 - Goriot sa prestáhuje do chudobného penziónu, aby mohol byť blízko dcér
 - nechce vidieť, že ho využívajú a hanbia sa za neho
 - platí za ne dlhy, rozpredáva svoj majetok, sám je veľmi chudobný
 - okolie ním opovrhuje, vysmieva sa mu, súcití s ním len študent Rastignac
 - Goriot umiera opostený a chudobný
 - na smrteľnej posteli hovorí Rastignacovi: „*Človek musí umrieť, aby poznal, čo sú to deti.*“
 - počas dejia sa mení aj charakter Rastignaca – úsilie preniknúť do vyššej spoločnosti zatieni jeho dobré predstavzatie
 - využíva svoju mladosť a šarm, ktorými dosahuje úspech u žien
 - Balzac vychádza z presvedčenia, že človek nie je ani dobrý, ani zlý, spoločnosť ho nekazí, ale podlieha v dobrom i v zlom svojmu spoločenskému prostrediu

Ruská realistická literatúra

- nevoľníctvo brzdilo rozvoj buržoázie
- roľnícke nepokoje – cár om kruto poltačené
- úplatkárstvo, karierizmus, pokrytectvo, udavačstvo
- otázka budúcnosti krajiny » literatúra

Nikolaj Vasilievič Gogol'

Ivan Sergejevič Turgenev

Anton Pavlovič Čechov

Lev Nikolajevič Tolstoj

- jeho tvorba patrí k vrcholom kritického realizmu
- jeho realistická, psychologicky motivovaná próza výrazne ovplyvnila vývin svetového románu
- väčšinu života prežil v rodnej dedinke Jasná Poľana a v Moskve
- rodičia pochádzali zo starých šľachtických rodín
- obaja umreli, keď bol Lev malý
- študoval právo, no nedokončil ho
- vrátil sa teda do Jasnej Poľany, chcel sa venovať gazdovstvu, zlepšiť životné podmienky roľníkov
- odcestoval do cudziny, pobyt zosilnil jeho kritický vzťah k politickým pomerom v Rusku
- už v mladosti mal na Tolstého veľký vplyv J. J. Rousseau a jeho pedagogické teórie chcel uplatniť pri výchove detí nevoľníkov v dedine, otvoril pre ne školu, sám vyučoval
- no výsledkom boli často iba nedozrozumenia a sklamania
- románová epopeja
 - **VOJNA A MIER**
 - zobrazil tu život vyššej ruskej spoločnosti v na začiatku 19. storočia
 - vykresľuje spoločenský a rodinný život šľachtických rodín, no venuje sa aj vojne s Napoleonom za hranicami Ruska, vpádu Francúzov do Ruska, bitke pri Borodine, ...
 - v románe vystupujú literárne i historické postavy (Kutuzov, Napoleon, cár Alexander, ...)
 - zdôraznil, že rozhodujúcou silou v historických udalostiach je ľud
 - v románe použil „pásmovej kompozíciu“ – striedajú sa tu pásmá vojny a mieru, no aj pásmá postáv
 - na princípe konfrontácie zobrazil osobný i spoločenský život, vidiek i mesto, a tiež románové postavy
 - v diele sa striedajú časovo – priestorové roviny, autorská reč a konanie postáv = tým prekonal Tolstoj uzavorený typ románu a vytvoril otvorený epický útvar nazývaný **román – rieka**
 - román
 - **ANNA KARENINOVÁ**
 - monumentálna epická panoráma vtedajšieho spoločenského života s jeho pokryteckou morálkou
 - Anna opúšťa manžela i syna kvôli milovanému mužovi
 - Alexej Karenin sa staral iba o svoju kariéru, nedotkla sa ho ani Annina nevera, bál sa spoločenského škandálu
 - Anna sa dostáva do konfliktu so spoločnosťou a končí život samovraždou
 - autor spája objektívny spôsob rozprávania so symbolickými motívmi, ktoré vyvolávajú nepokoj, strach, smrť
 - román nie je len hľadaním zmyslu lásky a rodiny v ľudskom živote, psychologickou sondou do vnímatej ženskej duše, ale aj obrazom Ruska v 19. storočí
 - zachytáva napr. aj rozmach železničnej dopravy – železnica, vlak, stanica sa stávajú v románe klúčovými motívmi, premietajú sa do života hrdinov
 - neskôr sa Tolstoj prestúpil do Moskvy, aby umožnil vzdelanie dorastajúcim deťom
 - tu sa rozvíja jeho teória „neodporovať zlu násilím“
 - venoval sa tiež publicistike, vo svojich článkoch bojuje proti hladu, opilstvu, despotizmu, preto krutým popravám a represiám cárizmu (represia = potlačenie vzbur)
 - vtedy sa prehľboval jeho rozpor s rodinou, ušiel z domu sprevádzaný len priateľom a osobným lekárom Dušanom Makovickým
 - ochorel na zápal plúc, umrel na stanici

Fiodor Michajlovič Dostojevskij

- patrí k vrcholným osobnostiam novovekého umeleckého myslenia
- je priekopníkom moderného psychologického románu, majster vnútorného monológu i dialógu
- pozoroval a analyzoval vnútorný svet človeka
- svojich čitateľov viedol k úcte voči ľudskej dôstojnosti a k vernosti mravným princípm
- apeloval na osobnú zodpovednosť človeka za každý skutok a za osud celého ľudstva

- narodil sa v rodine vojenského lekára ako druhé zo siedmich detí
- svoje detstvo opisoval ako šťastné a pokojné, rozumel si so súrodencami
- otec bol despota – zavraždili ho vlastní sluhovia
- matka bola citlivá a umelecky založená žena
- študoval na vysokej vojenskej technickej škole (vojenské inžinierstvo), po skončení pracoval na ministerstve obrany
- neboli však spokojný, začal prekladať z francúzštiny
- navštievoval schôdze krúžku **utopického socializmu**, polícia túto skupinu neskôr rozprášila, Dostojevskij si odsedel vo väzení 4 roky, to zanechalo následky na zdraví (epilepsia)
- bol odsúdený na smrť, tesne pred popravou však zmenili rozsudok na 4 roky nútených prác na Sibíri
- neskôr cestoval po Európe, tu prepadol hráčskej vášni
- v jeho živote sa objavilo viac žien, prežíval mnohé rodinné problémy

- sociálno – psychologický román **Zločin a trest**
 - chudobný petrohradský študent Rodin Raskoňnikov, ktorý musí pre nedostatok prostriedkov prerušíť štúdium, chladnokrvne zavraždí starú úžerníčku a jej sestru, ktorá sa stáva náhodou svedkyňou vraždy
 - i keď sa mu darí zločin utajíť, žije prenasledovaný vidinami a štvaný strachom
 - policajný inšpektor je presvedčený o jeho vine, no nemôže mu ju dokázať
 - Rodion sa zverí so svojím tajomstvom neviestke Soni, ktorá ho presvedča, aby sa priznal a prijal trest
 - Raskoňnikov sa teda k zločinu priznáva a odsúdia ho na nútené práce
 - Verejné priznanie, trest a zmierenie s Bohom znamenajú pre Raskoňnikova vykúpenie

 - Raskoňnikov delí ľudí na dve skupiny:
 - neobyčajní ľudia – ich poslaním je vládnutie
 - obyčajní ľudia – musia sa podriaďovať neobyčajným
 - pod vplyvom tejto kategórie ľudí zavraždí starú úžerníčku a jej sestru
 - no ani po vykonaní tohto činu nie je presvedčený o svojej vine
 - „*Nezabil som človeka, ale princíp.*“
 - Raskoňnikov je hrdý individualista, ktorý vraždí úmyselnne
 - ide o teoreticky zdôvodnený čin, na ktorý majú právo silní, slobodní ľudia
 - jeho hrdý individuálny vzor zlomí súcitná Sonina láska, ktorá ho uvedie na cestu pokánia

- román **Bratia Karamazovovci**
 - analyzuje mravné problémy človeka
 - polemizuje s myšlienkou, či je človeku v zložitom svete všetko dovolené
 - Ivan Karamazov: „*Ak nie je Boh, všetko je dovolené.*“